

הפלי"ם ו"המסעות הגדולים" למדבר יהודה והנגב

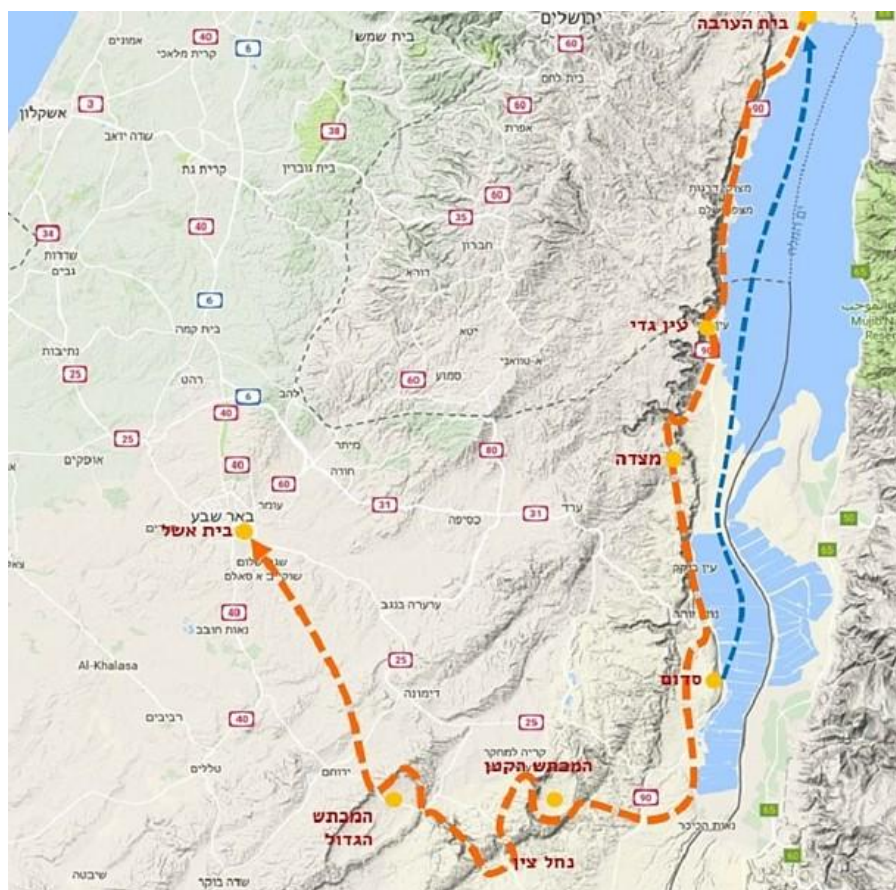
מאת: צבי בן-צור

המסעות הפלוגתיים של הפלמ"ח למדבר יהודה והנגב – "המסעות הגדולים" כפי שאז כונו – הפכו לשם דבר ומסורת בפלמ"ח, ומאורע שנחקק היטב בזיכרוננו של כל פלמחניק ששירת בתקופת המנדט. חברי ההכשרות הימיות של הפלי"ם, שהיו בהגדרה גם פלמחניקים, זכו כמובן גם הם ל"מסע גדול" במדבר כחלק מתוכנית האימונים שלהם.

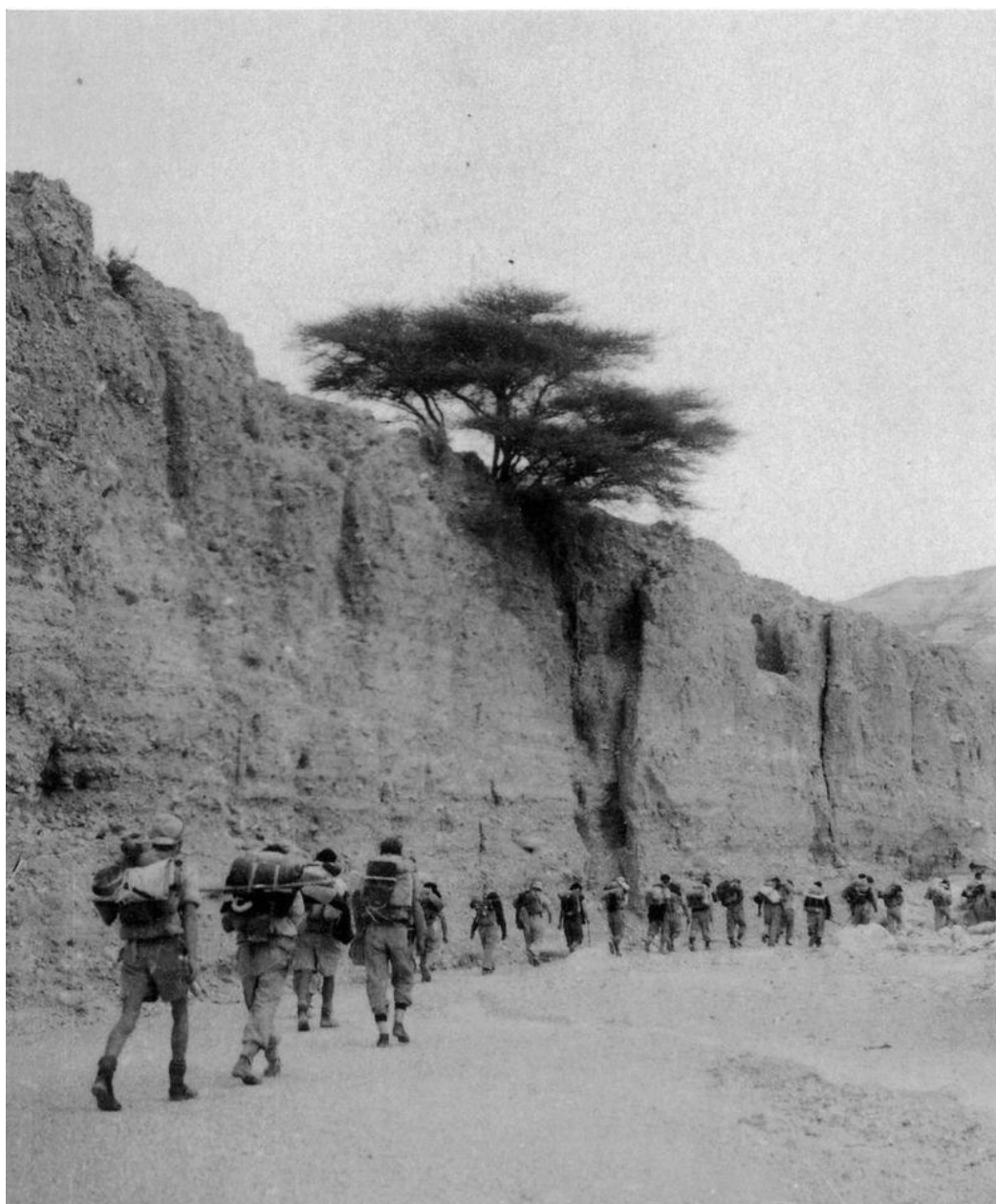
על האספקט החינוכי של "המסעות הגדולים" העיד שמריה גוטמן: "אני הובלתי אנשים במדבר כי רציתי לחנך אותם להסתגל לתנאים קשים, ללכת מעל תהומות, לפתח אצלם הסתפקות במועט, מאמץ, עזרה הדדית, לא לפחד". רבים רואים במסעות האלה את ראשיתה של תופעת "הטיילות הישראלית" המפורסמת כפי שהיא מוכרת לנו כיום.

המסעות במדבר התנהלו במסלול קבוע למדי ונמשכו בדר"כ בין 10 ל-12 יום. הבריטים אסרו בזמנו שוטטות יהודים בנגב והמסעות הותאמו למציאות הזאת. כך למשל 'מעלה פלמ"ח' המפורסם בנחל חתירה (במקור: נְקֵב-אֶל-יְהוּד; נמצא על מסלול מס' 42 של שביל ישראל) נפרץ באחד המסעות והתווסף למסלול ע"מ לא להיתקל בשוטרים הבריטים ממשטרת הרוכבים שפעלו באזור מבסיסם בכורנוב (ממשית).

להלן צילום מפה עם ציון מסלול אופייני למסעות, ספציפית זהו המסלול שעברה פלוגה א' בחורף 1947 (מתוך כתבה מעניינת על מסע זה – הקש [כאן](#) לכתבה):

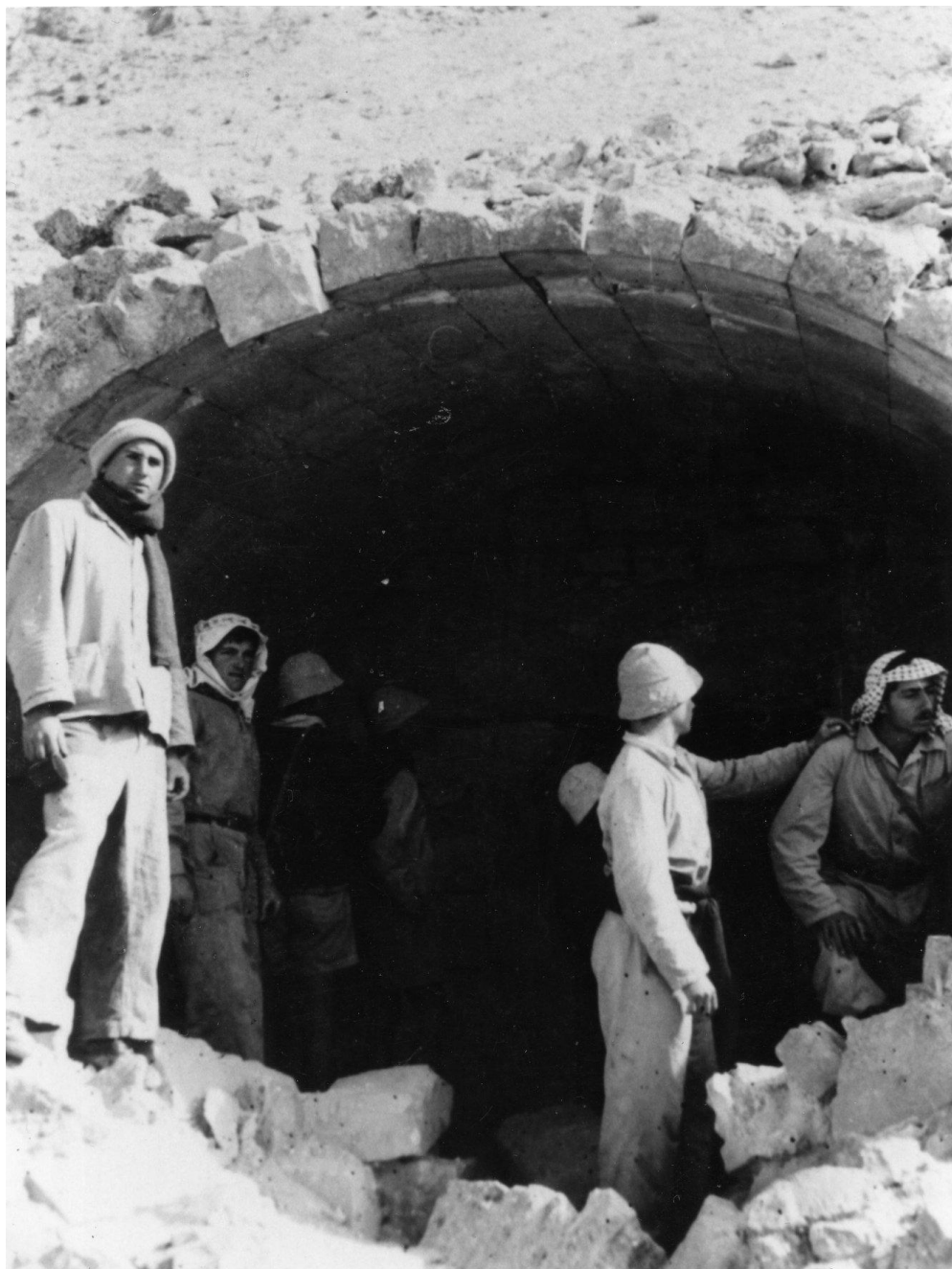

הפלימניק יהודה "פרא" בן-צור, שהצטרף לפלמ"ח בקיץ 1943, עשה את המסע פעמיים. בפעם הראשונה, לפני שעבר לפלי"ם, הוא יצא באביב 1944 עם פלוגתו דאז, פלוגה ד' (הפלוגה "התל אביבית"). על מסע זה הוא מעיד¹: "באביב, המסע הפלוגתי הגדול למדבר יהודה (כבר ביום הראשון מעמיסים עלי תרמיל נוסף). מחפשים את השודדים, ששדדו קודם לכן את סיירי הפלוגה. מסתבכים באש חיה עם הבדואים של עין-גדי, בשל גניבת תת-מקלע של שמוליק ה-מ"מ (שמוליק נפצע בקרב ואיציק "הגיבור", מ"המסייעת", סחב אותנו על כתפיו בעלייה מעין-גדי ("בתמורה", הוא שוחרר מ"משמעת מים"). בתמונה להלן, מאוסף התמונות האישי של יהודה, נראים חברי הפלוגה צועדים בוואדי צין בואכה סדום.

1. מתוך כתבה של יהודה בן-צור על שירותו בפלוגה "התל-אביבית" של הפלמ"ח (לכתבה הקש [כאן](#)).

בפעם השנייה יצא יהודה למסע במדבר ב-1946, הפעם כמפקד המסע וחבר הפלי"ם, עם חברי ההכשרה הימית 'שדות ים - שפיים'. חבר ההכשרה בועז חזקני מעיד על מסע זה²: "יהודה 'פרא' היה מפקד המסע ו'העז' היה המוביל. מסלול המסע ארך 10 ימים מראס זווערא [ראש זהר] דרך עליה למצדה סדום, ואדי פוקרה, המכתש הקטן תל-רחמה, נחל צין עבדת ושיבטה. ללא שקי שינה עם כל האוכל והמים על הגב". בתמונה להלן מהמסע יהודה הקיצוני משמאל, לצידו אבנר "סקנדי" גלעד (מפעילי ההעפלה, לימים רב חובל מפורסם בצי הסוחר) ומימין "העז", הוא הסייר האגדתי של הפלמ"ח אפרים בלוך ז"ל, מוביל המסע.

---

². מתוך כתבה של בועז חזקני על הכשרת שדות-ים (לכתבה הקש [כאן](#)).

הפלימניק לוי אניב (אנוקוב) מתאר בזיכרונותיו³ את המסע שעבר:

"על פי המסורת שהיתה בפלמ"ח ערכנו מסע בן שמונה ימים למדבר יהודה. אפרים בלוך, המכונה "העז", היה מדריך סיורים נודע והוא הוביל אותנו בשבילי המדבר. נזכור שממשלת המנדט הכריזה על המדבר כעל "תחום אסור בטיולים". יצאת למדבר - הנך מנותק מכל העולם. לכן אתה נושא על גבך את כל הציוד הדרוש למשך המסע, לבד ממים כמובן, בחורף גשום אמורים להימצא מים בגבים. הנסיעה באוטובוס עד ראש זוהר (ראש א-זוירה) - ממשיכים בהליכה של כ-7 שעות עד רגלי מצדה ממערב, מגיעים כשהרגלים רועדות וקשה לעמוד. שותים ואוכלים בקושי, וישנים. תורנות שמירה בלילה. מתעוררים בעוד הכוכבים נוצצים ודרך הסוללה עולים על מבצר מצדה בעזרת חבלים ויתדות. סיור בארמון הורדוס, החומות הכפולות ובריכות המים הענקיות. מבחינים בדיוק שהקיף את מצדה והמחנות הרומיים שהשלימו את המצור.

הירידה קצת יותר נוחה. ממשיכים דרומה לכיוון סדום. מים - הפסקה באום בעיק (עין בוקק), נווה מדבר קטן. ממשיכים לקסר א-זוירה (מצד זוהר), מבצר בתוך נחל זוהר. הליכה בין הקירות הצבעוניים הזקופים של נחל פרצים אל מערת הקמח. ירידה בלילה מהר סדום אל מפעל האשלג. שם אין אוהבים זרים אולם למדריך שלנו קשרים עם אנשי ה"הגנה" ואלה מקבלים אותנו ואף מסייעים אותנו כברת דרך ברכב-המפעל לכיוון המכתש הקטן. מגיעים לעין מור ולעין עבדה (עבדת), משם דרך סג'רת אל-בקרה (שדה בוקר) לסבטה (שבטה), תחנה אחרונה. רכב מחכה ומסיע אותנו לרביבים. כאן מתכבדים בארוחה טובה וחוזרים

---

³. קטע מסיפורו האישי של לוי אניב (לסיפור בשלמותו הקש [כאן](#))